

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه و

تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۱۶/ رمضان المبارک/ ۱۴۴۴هـ ق مطابق ۱۸/ حمل/ ۱۴۰۲هـ ش

فضائل عشره اخير رمضان واحكام اعتكاف در آن

الحمد لله الذي جعل شهر رمضان سيد الشهور وضاعف فيه الحسنات والأجور أحمده وأشكره إنه غفور شكور وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له شهادة أرجو بها الفوز بدار القرار والسرور وأشهد أن نبينا محمدا عبده ورسوله أشرف أمر ومأمور صلى الله عليه وعلى آله وصحبه ومن اقتفى أثرهم إلى يوم النشور أما بعد.

بخش اول: فضائل دهه اخير روزه:

هموطنان عزیز!

مسلمانان با آمدن رمضان چشم به راه بودند و با آمدن رمضان خوشحالی میکنند که رمضان فرار رسید و اکنون در حالت رفتن است، نسبت به روزهای گذشته رمضان مردم به دو گروه هستند.

یکم گروه آنانی اند که از روزه استفاده بزرگ کردند و روزهای رمضان را روزه گرفتن و شب های آن را به تراویح، تلاوت قرآن، صدقات، خود داری از گناهان به همین منوال روزهای آینده رمضان را هم ادامه میدهند، اینها اند مردم کامیاب و رستگار.

گروه دوم مردمی اند که از روزهای پر برکت رمضان استفاده درست ننمودند، روزه را گرفتند اما تراویح نخواندند و شب هارا به لهو و لعب سپری نمودند و تلاوت قرآن ننمودند، و در راه خداوند جل جلاله مال خود را مصرف نکردند، بالاخره از برکات بزرگ این ماه رمضان محروم ماندند.

بنابراین دهه اخير رمضان از برای گروه اول سبب بلند بردن درجات و از برای گروه دوم فرصت مناسبی برای استفاده بزرگ از این روزهای باقی مانده میباشد.

دهه اخير رمضان فضائل بیشتر دارد که بعضی آنها قرار ذیل میباشد:

◀ نزول قرآن کریم:

در این دهه اخير شبی پربرکتی است، که در آن قرآن از لوح محفوظ به آسمان دنیا نازل شده، الله تعالی جل جلاله می

فرماید: {إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ} {الدخان: (۳)}

ترجمه:-- ما قرآن را در شب مبارک نازل کردیم ما استیتم ترساننده.

در آیات اول سوره قدر آمده: {إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ} {القدر: (۱)}

ترجمه:-- ما قرآن کریم را در شب قدر نازل کردیم.

وَعَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْقَعِ أَنَّ النَّبِيَّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ: (نَزَلَتْ صُحُفُ إِبْرَاهِيمَ فِي أَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ، وَأُنزِلَتِ التَّوْرَةُ لِسِتِّ مَضْيَنٍ مِنْ رَمَضَانَ وَأُنزِلَ الرَّبُّورُ لِاثْنَتَيْ عَشْرَةَ مَضْتٍ مِنْ رَمَضَانَ، وَأُنزِلَ الْإِنْجِيلُ لِثَمَانِي عَشْرَةَ خَلَتْ مِنْ رَمَضَانَ . وَأُنزِلَ الْقُرْآنُ لِأَرْبَعٍ وَعَشْرِينَ مِنْ رَمَضَانَ) فضائل القرآن للقاسم بن سلام (۲ / ۲۳۵) ورواه الطبري موقوفا ترجمه:- وائله ابن اسقع رضي الله عنه از رسول الله صلى الله عليه وسلم روايت ميكند كه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمود: صحايف ابراهيم در اول رمضان، تورات در ششم رمضان نازل شده، زبور در دوازدهم رمضان نازل شده، انجيل در هجدهم رمضان نازل شده و قرآن كريم در بيست چهارم رمضان نازل شده .

آيات گذشته و حديث رسول الله صلى الله عليه وسلم براينكه الله تعالى براي رهنمائي بشر-يت قرآن كريم را در دهه اخير رمضان نازل کرده و همچنان صحايفي كه بالاي انبياء گذشته ، همه در ماه مبارك رمضان نازل شده بود

◀ شب قدر:

يكي از فضائل دهه اخير رمضان اين است كه الله تعالى جل جلاله در اين دهه شبى را پيدا کرده كه عبادت در آن بهتر است از هشتاد و سه سال كه اين يك فضيلت بزرگ است .

الله جل جلاله مي فرمايد: { إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ * لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ * تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ * سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطَلَعِ الْفَجْرِ {القدر: (۱-۵)}

ترجمه:- يقيناً ماقرآن عظيم الشأن را در شب قدر نازل كرديم، تو چه ميدانى كه شب قدر چه عظمت دارد، شب قدر از هزار ماه بهتر است، فرشتگان و جبرئيل در اين شب به اجازه پروردگارشان براي اجراى هركارى مهم فرود مى آيند، اين شب تا هنگام طلوع فجر؛ امن و سلامت سرتا سري است .

يعنى درهمين شب فيصله اى امورى ميشود كه در آينده به وقوع مى پيوندت، بعضى علماء ميگووند كه قدر به معنى حكم و اندازه است يعنى اين شب؛ شب حكم و اندازه است، طوريكه در سوره دخان آمده است: { فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ {الدخان: (۴)} در اين شب فيصله اى آن كارهايكه در سال آينده رخ ميدهد، از قبيل رزق و روزى و اجل صورت ميگيرد. تفسير الماوردى - النكت والعيون (۵ / ۲۴۵)

شب قدر فضائل زيادى دارد:

اول:- در اين شب قرآن كريم نازل شده است .

دوم:- در شب قدر فيصله سال آينده به ملائك سپرده ميشود .

سوم:- اين شب پر برکت است ﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ ﴾ .

چهارم:- شب قدر از هزار ماه بهتر است (۸۳ سال) .

پنجم:- در شب قدر جبرئيل عليه السلام با ملائك جهت خير و برکت در زمين پايان ميشود .

ششم:- در شب قدر عبادت كننده از هر نوع عذاب در امان ميباشد. (سلام هي حتى مطلع الفجر)

هفتم:- كسيكه در شب قدر به اساس ايمان و طلب ثواب عبادت ميكند گناهانش بخشيده ميشود .

هشتم:- كسيكه در شب قدر عبادت ميكند در حقيقت به او خيرى رسيده و كسيكه در اين شب از عبادت محروم شود از خير محروم شده است، چنانچه رسول الله صلى الله عليه وسلم مى فرمايد: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ لَمَّا حَضَرَ رَمَضَانَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ جَاءَكُمْ رَمَضَانُ شَهْرٌ مُبَارَكٌ افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ صِيَامَهُ تَفْتَحُ فِيهِ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَتُعَلَّقُ فِيهِ أَبْوَابُ الْجَحِيمِ وَتُعَلَّقُ فِيهِ الشَّيَاطِينُ فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ مَنْ حَرِمَ خَيْرَهَا فَقَدْ حَرِمَ) مسند أحمد - الرسالة (۱۵ / ۳۰۲)

ترجمه:- ابوهريره رضي الله عنه مى فرمايد: به تحقيق آمد به شما ماه رمضان، ماه پر برکت الله تعالى فرض کرده بالاي شما

روزه آن را، در این ماه دروازه های جنت باز میشود و دروازه های جهنم بند میشود، شیاطین به زنجیر بسته میشوند در این شبی است که از هزارما ه بهتر است؛ کسیکه محروم شد از خیر این ماه به تحقیق محروم شد. فضائل شب قدر در حقیقت فضائل دهه اخیر رمضان چرا که شب قدر در همین دهه اخیر نهفته است. حضرت عائشه رضی الله عنها روایت میکند: (عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يُجَاوِرُ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ وَيَقُولُ تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ) صحيح البخاري. ترجمه:-- عائشه رضي الله عنها ميگويد که پيامبر صلی الله عليه وسلم در مسجد اعتكاف می نشست و می گفت جستجو كنيد شب قدر را در ده اخير رمضان.

از این حدیث معلوم میشود که شب قدر در دهه اخیر رمضان است.

از حضرت عائشه رضي الله عنها روایت است که رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمود: که شب قدر در دهه اخير رمضان و رسول الله صلى الله عليه وسلم مردم را در جستجوی این شب تشويق مينمود: (عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يُجَاوِرُ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ وَيَقُولُ تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ) صحيح البخاري. ترجمه:-- حضرت عايشه رضي الله عنها روایت نموده که رسول الله صلى الله عليه وسلم در ماه رمضان در مسجد اعتكاف می نشست و می فرمودند که شب قدر را در این دهه اخير جستجو كنيد.

به اساس این حدیث گفته شده که شب قدر در دهه اخير رمضان میباشد اما مشخص معلوم نیست که در کدام شب وليکن در بعضی روایات آمده است که در شبهای طاق آنرا جستجو كنيد. طوریکه در این روایت آمده است: (قَالَتِمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ، وَالتَّمِسُوهَا فِي كُلِّ وَتَرٍ) صحيح البخاري (۴/ ۴۸) ترجمه:-- شب قدر را در دهه اخير در شبهای طاق جستجو كنيد.

دعای خاص در شب قدر:

از حضرت عائشه رضي الله عنها روایت است که می گفت: (يا رسول الله أرأيت ان علمت أي ليلة ليلة القدر ما أقول فيها؟ قال: قولي: اللَّهُمَّ إِنَّكَ عُفُوٌّ تُحِبُّ الْعُفْوَ فَاعْفُ عَنِّي) سنن الترمذی

﴿ والفجر وليال عشر: ﴾ خداوند جل جلاله به دهه اخير رمضان سوگند ياد کرده است: (وقتيکه الله تعالى به مخلوق سوگند ياد میکند؛ در این اشاره به عظمت وفضيلت مقسم به میباشد الله جل جلاله می فرماید: وَالْفَجْرِ + وَلَيَالٍ عَشْرٍ الفجر: (۱-۲)

به گفته بعضی مفسرين مراد از (وليال عشر) دهه اخير رمضان میباشد، از این فضيلت دهه اخير رمضان معلوم میشود. امام قرطبي گفته است: (وعن ابن عباس أيضا: هي العشر- الأواخر من رمضان؛ وقاله الضحاك) الجامع لأحكام القرآن. ترجمه:-- از ابن عباس روایت است مراد از (وليال عشر) دهه اخير رمضان میباشد واین قول امام ضحاك هم میباشد.

﴿ زيادت ثواب اعمال :

در دهه اخير رمضان هر عمل مومن ثواب آن نسبت به سائر روزها زياد میباشد وهمچنان امید قبوليت آن زياد میباشد از این جهت وقتیکه دهه اخير رمضان داخل میشود پيامبر عليه السلام كمر خود را به عبادت بسته ميکرد ودر این روزها آنقدر به عبادت كوشش ميکرد که در ديگر روزها آنقدر كوشش نمی کرد از حضرت عائشه رضي الله عنه روایت است: (عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ شَدَّ مِزْرَهُ وَأَحْيَا لَيْلَهُ وَأَيَّقَطَ أَهْلَهُ) صحيح البخاري-نسخة طوق النجاة

ترجمه:-- حضرت عايشه رضي الله عنه روایت ميکند که رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمود: وقتیکه دهه اخير رمضان داخل ميشد پيامبر صلی الله عليه وسلم شب را عبادت ميکرد واهل وعيال خود را به عبادت بيدار ميکرد.

تشریح:- شده منزه: کمربند(ایزار بند) خود را محکم بسته کرد این کنایه از این است که نبی کریم صلی الله علیه وسلم از عادت معمولی خود در عبادت زیاد کوشش میکرد، یا کنایه از این است که پیامبر علیه الصلاة والسلام در دهه اخیر رمضان از همسران خود جدا زندگی میکرد، به نماز، ذکر واذکار و تلاوت قرآن کریم مشغول می بود.

در روایت دیگر از حضرت عایشه رضی الله عنها چنین آمده:(كَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَجْتَهِدُ فِي رَمَضَانَ مَا لَا يَجْتَهِدُ فِي غَيْرِهِ ، وَفِي الْعَشْرِ الْأَوَّلِ مِنْهُ مَا لَا يَجْتَهِدُ فِي غَيْرِهِ) رواه مسلم.

ترجمه:- بود پیامبر علیه الصلاة والسلام کوشش میکرد (در عبادت) به آن اندازه که در دیگر اوقات نمی کرد و در دهه اخیر رمضان کوشش میکرد که در غیر آن نمی کرد.

بنام ما باید در این شبهای رمضان از پیامبر خود پیروی کنیم و در شب ها و روزهای اخیر رمضان عبادت بیشتر نموده تا پاداش و ثواب بیشتر را بدست آوریم، چراکه این شبهایی است که جزای اعمال نیک چندین برابر داده میشود.

◀ در دهه اخیر رمضان کارهای سخاوتمندی را انجام دادن:

به مومنان مناسب است که در این شب و روز با پیروی از پیامبر خود در راه الله جل جلاله خیر و سخاوت نماید برای همسایه گان یتیمان، فقراء، مساکین کمک نماید .

در این شک نیست که صدقه دادن در ماه رمضان ثواب بیشتر دارد نسبت به سائر ماهها، باز در دهه اخیر رمضان صدقه دادن ثواب بیشتر دارد نسبت به سائر روزها چراکه الله تعالی بعضی روزها را بر بعضی برتری داده است بخصوص صدقه دادن در آن شبهای که شب قدر در آن احتمال زیاد دارد.

گرچه عمر و عمل امت نبی علیه السلام کم است، از طرف دیگر الله جل جلاله بالای این امت مهربانی نموده و بخاطر ازدیاد اعمالشان روزه را فرض گردانید، ماهی که عمل اندک ثواب فراوان یا ثواب بیشتر دارد و همچنان در این ماه به اعمالی رهنمائی نموده که به انجام دادن آن مسلمان همه گناهایش بخشیده می شود و مستحق اجر و پاداش فراوان میگرددند.

و همچنان به اوقاتی رهنمائی نموده که در این اوقات عبادت کردن اجر ثواب فراوان دارد که یکی از جمله همان اوقات دهه اخیر رمضان و اعتکاف کردن در آن میباشد.

پیغمبر علیه السلام میفرماید:(إِنِّي اعْتَكَفْتُ الْعَشْرَ الْأَوَّلَ أَلْتَمِسُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ ثُمَّ اعْتَكَفْتُ الْعَشْرَ الْأَوْسَطَ ثُمَّ أُتَيْتُ فَقِيلَ لِي إِنَّهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَّلِ فَمَنْ أَحَبَّ مِنْكُمْ أَنْ يَعْتَكِفَ فَلْيَعْتَكِفْ) مختصر صحیح مسلم للمندري

ترجمه:- ما در دهه اول رمضان اعتکاف کردیم و در جستجوی شب قدر بودیم، باز در دهه (وسط آن اعتکاف کردیم تا اینکه فضیلت شب قدر حاصل شود) باز برایم گفته شده که شب قدر در دهه اخیر رمضان است کسی از شما دوست دارد که اعتکاف نشیند پس اعتکاف نماید.

احادیث:- عن ابن عمر رضي الله عنهما قال:(كان رسول الله يعتكف العشر الأواخر من رمضان) صحیح البخاری
ترجمه:- ابن عمر رضي الله عنهما روایت است که فرموده: رسول الله صلی الله علیه وسلم در دهه اخیر اعتکاف مینمود.
-در حدیث دیگری آمده: و عن عائشة رضي الله عنها أن النبي صلى الله عليه وسلم يعتكف العشر الأواخر من رمضان حتى توفاه الله تعالى ثم اعتكف أزواجه بعده). صحیح البخاری

ترجمه:- از حضرت عائشه رضی الله عنها روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم در دهه اخیر رمضان اعتکاف مینمودند تا اینکه وفات شدند، بعد از وفات وی همسرانش اعتکاف می نمودند.

- در یک روایت راجع به اعتکاف رسول الله صلی الله علیه وسلم چنین آمده است:
 عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: كان النبي صلى الله عليه وسلم يعتكف في كل رمضان عشرة أيام فلما كان العام الذي قبض فيه اعتكف عشرين يوماً صحیح البخاری
 ترجمه:- از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم در هر رمضان ده روز اعتکاف مینمود و در سالی که وفات مینمود بیست روز اعتکاف کردند.
 -دریک حدیث دیگری آمده است: (من اعتكف معي فليعتكف العشر الأواخر) موطأ امام مالك
 ترجمه:- کسی که با من اعتکاف می کند باید در ده اخیر رمضان اعتکاف نماید.

بخش دوم: اعتکاف واحکام آن.

اعتکاف سنت موكده علی الکفایه است که باید در مسجدی که پنج وقت نماز با جماعت اداء گردد صورت گیرد.

شروط اعتکاف:

شرط های اعتکاف قرار ذیل است:

مسلمان بودن، عاقل باشد بالغ بودن شرط نیست، مکث و درنگ کردن در مسجدیکه در آن پنج وقت نماز اداء گردد، ۴- نیت، ۵- طهارت از حیض، نفاس و از جنابت. این شرط که طهارت از حیض و نفاس در اعتکاف منذور است نه در اعتکاف مسنون. ۶- اجازه شوهر برای همسرش.

اقسام اعتکاف:

اعتکاف سه قسم است: واجب، سنت موكده، نفل.

۱- **اعتکاف واجب**:- آن اعتکافی را گویند که شخص به قصد و اراده خود بر بالای خود نذر و لازم میگرداند برابر است که مشروط به شرطی باشد و یا نباشد.

۲- **اعتکاف سنت**:- عبارت از اعتکاف در دهه اخیر ماه مبارک رمضان؛ سنت مؤکده علی الکفایه است.

۳- علاوه از این دو نوع اعتکاف، نوعی دیگری اعتکاف را مستحب گفته میشود ولو که یک ساعت هم در مسجد به نیت اعتکاف نشستن (که در اعتکاف واجب) فقط روزه شرط است.

معتکف در اعتکاف سنت خود در روز بیستم رمضان قبل از غروب آفتاب داخل محل اعتکاف میشود.

همچنان معتکف در روز بیستم رمضان پیش از غروب آفتاب نیت اعتکاف را بکند، اگر شخصی پس از غروب آفتاب در محل اعتکاف خود داخل و یا نیت اعتکاف خود را بعد از غروب آفتاب کرد این اعتکاف سنت شمرده نمیشود بلکه مستحب شمرده میشود.

کارهاییکه برای معتکف مستحب است:

۱- بر معتکف مستحب است که از سخنان بیهوده و بی مورد خود داری کند و از زبان خود سخنان خیر بیرون آورد.

۲- همچنان بر روزه دار مستحب است که زیاد توجه و اهتمام به اعتکاف و ده شب اخیر داشته باشد و در مسجدی اعتکاف که ثواب آن بیشتر باشد مانند: مسجد الحرام، مسجد نبوی یا عام مساجد جامع باشد.

۳- همچنان مستحب است برای معتکف که قرآن کریم را زیاد تلاوت نموده و کتابهای احادیث را مطالعه نماید و مذاکره علمی درس و تدریس نماید.

۴- همچنان مستحب است برای معتکف مطالعه کردن کتابها و رساله هایکه در آن واقعات و داستانهای انبیاء واصحاب کرام و انسانان نیک بوده باشد.

۵- و نیز مستحب است که معتکف مسائل دینی را از علمای کرام و یا از کتابهای معتمد بیاموزد.

۶- و همینگونه مستحب است که معتکف در خواندن نوافل اهتمام داشته باشد مانند: تحیة المسجد ، تحیة الوضوء، نماز اشراق، نماز چاشت، نماز اوابین، صلاة تسبیح را اداء کرده در تمام روز اگر شب قدر را دید این دعا را خواندن مستحب است (اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي) (رواه الترمذی)

۷- مستحب است برای معتکف که برای نبی علیه السلام زیاد درود بفرستد .

۸- و مستحب است که معتکف شبهای طاق قدر را به بیدار خوابی سپری کند.

۹- و مستحب است که معتکف زیاد دعا نماید برای خود ، پدر و مادر، خویشاوندان، دوستان و برای تمام اهل اسلامف خصوصاً برای بقاء و استحکام نظام اسلامی .

اعمالیکه انجام آنها برای معتکف جایز است:

۱- خوردن، نوشیدن و خواب کردن، ۲- از خانه خود نان را آوردن بعد از غروب آفتاب در وقت عذر، ۳- خرید، فروش و بخاطر ضرورت خانواده خویش وسائل را به مسجد آورده میتواند. ۴- نکاح، طلاق، رجوع کردن به زبان. ۵- صحبت کردن به قدر ضرورت به شرط اینکه سبب تکلیف و اذیت دیگران نگردد. ۶- شانه کردن موهای سر به شرط اینکه سر بیرون مسجد باشد، ۷- جائز است شستن دست ها، پاها و یا وضوگرفتن به شرط اینکه مسجد را خراب نسازد، ۸- تبدیل کردن لباس، استعما روغنیات و استفاده نمودن خوشبوئی. ۹- داخل شدن در مناره یا در مقام آذان جهت ادای آن و یا برآمدن جهت کار دیگر مشروط بر اینکه در حدود مسجد باشد. ۱۰- بیرون شدن از مسجد جهت عذر طبیعی از قبیل رفع حاجت، غسل جنابت وغیره... ۱۱- بیرون شدن از مسجد بخاطر بیرون کردن هوا، ۱۲- استفاده از سگرت و نصور در محدوده مسجد ممنوع میباشد و همچنان بخاطر استفاده از این اشیاء بیرون شدن از مسجد هم روان نیست، بلکه ترک آن ضروری هست، اگر ضرورت باشد پس میتواند در اثنای قضای حاجت آنرا استعمال کند، ۱۳- بیرون شدن بخاطر حاجت شرعی جائز است چنانچه برای ادای نماز جمعه هنگامیکه خود را به نماز جمعه رسانده و تحیه وضورا در مسجد اداء نماید بعد از ادای تحیه الوضو و نفل و به شنیدن خطبه گوش فرا دهد. بعد از ادای فرایض و سنت به جای خود با اطمینان برگردد. اگر در مسجد مدتی طولانی درنگ کرد و یا اعتکاف همان روز خود در آن مسجد پوره کرد این کار جواز دارد با کراهیت. ۱۴- اگر به اساس ضرورت بیرون برآمد جهت عیادت مریض و یا جهت ادای نماز جنازه جائز است، ولیکن بخاطر کار خاص بیرون شدن جواز ندارد. ۱۵- جائز است از برای معتکف ملاقات کردن با محارم خود از قبیل خانم، مادر، خواهر، خاله وغیره... ۱۶- کوتاه کردن موی ها توسط خود شخص و یا شخص دیگر بدون مزد در مسجد جائز است اگر سلمان یا حجام مزد خود را میطلبید باید حجام و یا سلمان از مسجد بیرون باشد چرا که کار با مزد در مسجد روان نیست. ۱۷- دوختن لباس و یا شستن آن در مسجد جائز است مشروط بر اینکه مسجد را آلوده نسازد.

کارهایکه برای معتکف مکروه است:

۱- صحبت کردن با خانم خود. ۲- لمس کردن خانم به شهوت. ۳- صحبت کردن با خانم به کلمات تحریک آمیز به عمل جنسی که حرام و ممنوع است. ۴- آموزاندن مسائل دینی و دنیوی به پول مکروه است. ۵- همواره اختیار نمودن خاموشی به نیت اینکه ثواب دارد. ۶- استفاده چیزهایکه متعفن است مکروه میباشد.

آن چیزهایکه اعتکاف را فاسد میسازد:

۱- بیرون شدن از مسجد جهت ضرورت شرعی و یا طبیعی که برای وقت کم باشد و یا زیاد، به قصد باشد و یا فراموشی، جهت خوشحالی و یا غم لیکن اعتکاف را فاسد میسازد اما از جهت عذر بالای معتکف گناه نیست چنانچه عیادت مریض که نزدیک به مسجد باشد، و یا اینکه کسی او را از مسجد به اکراه بیرون بسازد. ۲- بیرون شدن از مسجد جهت خرید و فروش اعتکاف را فاسد میسازد، بخاطر مسواک زدن بیرون شدن از مسجد اعتکاف را فاسد میسازد مگر بخاطر وضو کردن و مسواک استفاده کردن در وضو اگر از مسجد بیرون شود اعتکاف را فاسد نمی سازد. ۳- بیرون شدن معتکف بخاطر حاجت شرعی و طبیعی خویش که بعد از پوره کردن این حاجت معتکف وقت زیادی را سپری کند به مسجد فوراً بر نگردد اعتکاف وی را فاسد میسازد. ۴- اگر معتکف اعتکاف خود را فاسد کرد فقط همان روزیکه فاسد شده بر وی قضائی لازم است، نه تمام روزهای اعتکاف البته بعد از فساد اعتکاف نفلی میگذرد نه مسنونه.